

MECLİSTE BİR KADIN (1935): HATI (SATI) ÇIRPAN

Gülden A. Pınarcı
gulden.pınarci@atilim.edu.tr

“Şuna inanmak lazımdır ki, dünya yüzünde gördüğünüz her şey kadının eseridir.”

M. Kemal Atatürk

Siyaset nedir? TDK siyasetin tanımını “devlet işlerini düzenleme ve yürütme sanatıyla ilgili özel görüş ve anlayış” şeklinde veriyor. Bu tanımda yer alan düzenlemek ve yürütmek fiillerinden yola çıkarsak toplumun en küçük birimi olan ailenin düzenleme ve yürütme işlerini çoğunlukla kadının üstlendiği söyleyebiliriz.

Peki, durum böyleyken kadına neden siyasi haklar doğrudan verilmedi de, kadınların kendi mücadeleleri sonucu elde edildi? Siyaset hep erkek işi olarak tanımlanıp kadın için “kapalı bir kapı” olarak kaldı.

Kadın erkek eşitsizliğini en somut, en çarpıcı biçimde siyasal halklar ve siyasal katılma alanında görebiliriz. Ülkemizde kadın haklarının bugün ulaştığı noktayı sağlıklı olarak değerlendirebilmek için beklide kadınların siyasal hakları elde etme süreci irdelenmelidir. Kadınların seçmen nüfusundan sayılması, seçmen yaşının değiştirilmesi, Medeni Kanun’un kabulü, siyasi hakların verilmesi kadınların Kurtuluş Savaşı’nda gösterdiği fedakârlıklardan dolayı kazandığı bir ödül olarak görülebilir.

Kadınlar 2598 sayılı kanunla 5 Aralık 1934 yılında TBMM’de seçme ve seçilme hakkına kavuştu.

Kadınlar İlk Kez 1935’te Oy Kullandı

Kadınlar ilk kez 8 Şubat 1935 tarihinde, TBMM 5. Dönem seçimlerinde oy kullandı. Bu seçimlerde 17 kadın ilk kez meclise girdi, yapılan ara seçimlerde bu sayı 18’e ulaştı. Bu kadınlardan biri de Ankara’dan seçilen Satı Çırpan oldu. Asıl adı Hatice olması rağmen Satı Kadın olarak bilinen Ankara’nın ilk kadın milletvekili Satı Çırpan 1890 yılında Kazan’da doğdu. Çiftçilikle uğraşan Satı Kadın’ın hayatı savaşlarla geçti. Eşi Balkan Harbi sırasında gırtlaktan yaralanmış, konuşma güçlüğü çekiyordu. Evi çekip çeviren de oydu. Kurtuluş Savaşı’nda cepheye mermi taşımış bir Cumhuriyet kadını olan Satı Çırpan, okuma yazmayı Millet Mekteplerinde öğrendi. Erkeklerin cephede olduğu yıllarda tarlaları ekip biçen Satı Kadın’ın muhtar olan babası ölünce muhtarlık ona geçti. 1933 yılında çıkarılan kanunla da resmen muhtar oldu. Ankara’dan ilk kadın milletvekili olduğunda 6 çocuklu 45 yaşında bir aneydi.

Satı Kadın’ın Mustafa Kemal Atatürk’le bir gezi sırasında tanışmasından A. Afet İnan şu şekilde bahsetmiştir:

Satı (Hatı) Çırpan

“Sıcak yaz mevsiminde, (16 Temmuz 1934) otomobile Kızılcahamam yolundayız. O zaman şose, Zir Ovasından giderdi. Yol boyunca bütün köylüler Atatürk geçecek diye çıkmışlar, kısım kısım yerlerde toplanarak, ağaç dallarından çardaklar ve taklar yapmışlardı. Kazan köyüne yakın bir yerde durduk. Okul talebeleri, öğretmenleriyle sıralanmıştı. Nahiye müdürü, köy muhtarı ve kadınlı erkekli köylüler hep bir arada idiler.

Atatürk, üstü kapalı, yanları açık bir otomobilde idi. Yanımızda Nuri CONKER ve başyaveri bulunuyordu. Otomobil durdu. Fakat o topluluktan hemen cesaret

edip yaklaşan olmamıştı. Adeta emir bekliyorlar gibi bir durum vardı. Onların içinden birden bire sırma islemeli en güzel köylü elbiselerini giymiş, yağız çehreli bir kadın otomobile yaklaştı: **“Paşam, hoş geldiniz, senin için yer hazırladık, ayran yaptık, insene”** dedi.

Atatürk nezaketle yolumuzun uzun olduğunu ve her yerde durmak mümkün olmayacağını anlattı. Fakat aynı zamanda da bana **“Bu kadın kimmiş sorsana”** dedi. Ben onunla konuşurken diğer erkekler de cesaret alarak Atatürk'e yaklaşmışlar ve O'nun çeşitli suallerine cevap veriyorlardı.

Satı Kadından öğrendiğim şu idi, Kendisi Kazan Köyünün muhtarı imiş ve seçimle köy idaresinin başına yeni geçmiş, Muhtar Satı kadın, oraların hâkimi edası ile ayrıntı otomobile getirtti. İçtik ve kendisinden köyü hakkında bilgi edinerek yola devam ettik. Atatürk : **“İşte mebus olacak kadın”** dedi.

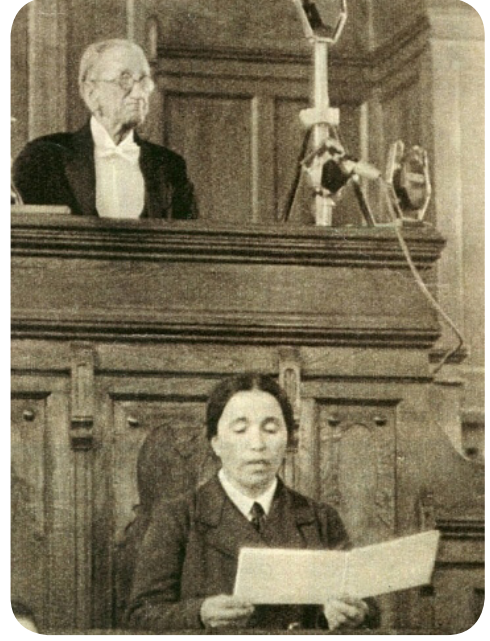
Satı Kadın, Türk köylü kadınının cesur bir timsali olarak karsımıza çıkmıştı. Yol boyunca onun hakkındaki müşahedelerimiz söylüyorduk. Nuri CONKER, Büyük Millet Meclisine aza olarak girebilecek bu yeni aday arkadaşı hakkında sakalı sözler sarf etmekle beraber, Atatürk bu muhtarın ismini ve köyünü kaydetmemi emir vermişti.

Satı Kadın, şahsında Türk köylü kadınının mebus namzedini görmekle gururlu idim. Satı Kadın, 1935 yılında Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne, ilk kadın mebus olarak seçilmiş ve o devre müddetince vazife görmüştür. Bu durum ileri ve demokratik bir fikrin tatbiki olmuştur.”

Dönemin popüler dergisi Yedi Gün'ün muhabiri Aslan Tufan Cumhuriyet'in ilk kadın Ankara Milletvekili Satı Kadın'ı şöyle tarif eder:

“Üzerine eski kaba mantosunu giymiş, boynundaki yakalığa kravatını bağlamış, başına da siyah bir şapka geçirmişti. Biz girdiğimiz zaman, Kamutaya gitmek için hazırlanıyor, evdekilere yapacakları işler hakkında talimat veriyordu.”

Türk seçim tarihinin belli başlı dönüm noktası olan 8 Şubat 1935 seçimlerinde Türk kadını ilk kez siyasal hayatın içinde yer aldı.

1.2. V. DÖNEM (1935–1939) KADIN MİLLETVEKİLLERİ

Tablo 1.2. V. Dönem Kadın Milletvekillerinin Seçim Bölgeleri ve Partileri

SIRA NUMARASI	ADI-SOYADI	SEÇİM BÖLGESİ	PARTİSİ
1	Emine Mebrure GÖNENÇ	Afyon	CHP
2	Satı (Hatı) ÇIRPANOĞLU	Ankara	CHP
3	Türkan ÖRS (BAŞTUĞ)	Antalya	CHP
4	Ayşe Sabiha GÖKÇÜL(ERBAY)	Balıkesir	CHP
5	Ayşe Şekibe İNSEL	Bursa	CHP
6	Hatice ÖZGENER	Çankırı	CHP
7	Hafize Huriye BAHA ÖNİZ	Diyarbakır	CHP
8	Fatma (Şakir) MEMİK	Edirne	CHP
9	Nakiye ELGÜN	Erzurum	CHP
10	Fakihe ÖYMEN	İstanbul	CHP
11	Benal Nevzat (İŞTAR) ARIMAN	İzmir	CHP
12	Ferruh (Ferruha) GÜPGÜP	Kayseri	CHP
13	Bahire Bediz (MOROVA) AYDİLEK	Konya	CHP
14	Mihri İffet PEKTAŞ	Malatya	CHP
15	Ayşe Meliha ULAŞ (EKEMAN)	Samsun	CHP
16	Esmâ NAYMAN	Seyhan	CHP
17	Hatice Sabiha GÖRKEY	Sivas	CHP
18	Ayşe Seniha HIZAL	Trabzon	CHP

Tablo 1: V. Dönem Kadın Milletvekillerinin Seçim Bölgeleri ve Partileri

Kaynakça

1. A.Afet İnan, Atatürk ve Türk Kadın Haklarının Kazanılması, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1968.